

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ВЕКТОРІВ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 2014-2017рр.

Постановка проблеми. Радикальна зміна відносин між Україною та Російською Федерацією, спричинена російською агресією, сприяла активізації зусиль України щодо пошуку нових зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних партнерів та союзників. Зовнішня політика України продовжує визначатися параметрами «української кризи», які були закладені у 2014 році та на початку 2015 року. Протягом 2016 року Україні, з одного боку, вдалося зміцнити свої позиції у сфері національної безпеки, а з іншого – наша держава не змогла поглибити відносини з ключовими партнерами. Станом на 2017 р. в Україні все ще відсутній єдиний стратегічний документ, який би визначав основні напрямки зовнішньої політики на середньострокову перспективу, її мету, завдання та ресурси, пов'язані з реалізацією українських інтересів на міжнародній арені.

Мета. Проаналізувати основні зовнішньополітичні вектори України за період 2014-2017 роки. Нами не ставилось завдання проаналізувати усі зовнішньополітичні пріоритети, а сконцентровано увагу на вирішенні таких дослідницьких питань:

- зміна зовнішньополітичних векторів України після 2014 р. ;
- проаналізувати основні напрями зовнішньої політики України в досліджуваній період.

Виклад матеріалу. В 2014-2015 рр. Україна оновила низку стратегічних документів у сфері зовнішньої політики, безпеки та оборони. В 2014 році були внесені зміни до Закону України «Про основи внутрішньої та зовнішньої політики» від 2010 року [1]. Протягом 2015 року було прийнято нові Стратегію національної безпеки України та Воєнну доктрину України. Ці документи радикально змінили сприйняття Росії зі стратегічного партнера до держави-агресора, визнали довгостроковий характер російської загрози та необхідність руху України до набуття членства в НАТО та ЄС як основи безпеки.

За окремими напрямками були оновлені чи прийняті двосторонні документи середньострокового та короткострокового характеру, що заміняли собою повноцінне стратегічне бачення відносин (Декларація Глав держав України та Франції, План дій для України на 2015-2017 Ради Європи та ін.). Угода про асоціацію між Україною та ЄС реалізовувалась відповідно до Планів заходів з імплементації УА на 2014-2017 роки та низки інших імплементаційних документів [2].

Серед нещодавно прийнятих виважених законодавчих актів варто виокремити Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» – документ, який визначає напрями та пріоритети розвитку України на п'ятирічний період. Стратегія була розроблена за ініціативи Президента України Петра Порошенка та презентована ним 25 вересня 2014 р. 12 січня 2015р. затверджена Указом Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» [3].

Водночас, більшість географічних та тематичних напрямків зовнішньої політики не прописані у стратегічних документах, тож вони не мають довгострокового бачення. На національному рівні не було запропоноване комплексне бачення пріоритетів зовнішньої політики на середньострокову перспективу у вигляді систематизованого документу, який би міг лягти в основу розробки більшості географічних та тематичних напрямків реалізації зовнішньополітичного курсу України. Така ситуація шкодить співпраці з ключовими країнами, регіональній співпраці та реалізації ініціатив багатостороннього характеру [4].

Залученість та інтерес більшої частини внутрішньополітичних гравців до зовнішньополітичного дискурсу визначалася умовами збройного конфлікту на Сході та необхідності подолання російської агресії. Напрямок такій залученості задавало затвердження європейської інтеграції та євроатлантичних безпекових ініціатив в якості ключових пріоритетів української зовнішньої політики [5].

В 2016 році інтерес до зовнішньої політики з боку головних політичних суб'єктів зосереджувався переважно на питаннях, пов'язаних з консолідацією міжнародної підтримки щодо протидії російській агресії, окремих аспектах здійснення міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності, реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, виконання вимог безвізового діалогу, співпраці з НАТО та ключовими іноземними державами.

Як і в попередні роки, основним документом, який визначає позицію президента України щодо пріоритетних напрямків зовнішньої політики залишається Щорічне послання Президента до Верховної Ради України (вересень 2016). Цього року, тези послання були доповнені виступом президента під час XII Наради керівників закордонних дипломатичних представництв України в серпні 2016 р. Зокрема, Президент П. Порошенко в обох позиційних виступах зазначив наступні важливі напрямки реалізації зовнішньої політики України: співпраця з країнами НАТО, консолідація міжнародних зусиль з протидії агресії РФ в Україні, посилення санкційного тиску на неї з боку партнерів, визволення українських політичних в'язнів на території Росії та окупованому Криму. Як пріоритет відмічена співпраця з ЄС в оборонній, економічній сфері, успішне завершення безвізового діалогу, підтримка реформ [7].

Задля підвищення ефективності та результативності зовнішньої політики України в 2017 році пропонуємо звернути увагу на наступні пропозиції:

1. Вбачається доцільною розробка у міжінституційному та міжсекторному форматі окремого документу - Пріоритетів зовнішньої політики України на період до 2020 року (Концепції зовнішньої політики). Вказаний документ має враховувати завдання, що передбачені Стратегією національної безпеки України, Военною доктриною України, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», положеннями Угоди про Асоціацію ЄС з Україною, Порядку денного Асоціації). При розробці Пріоритетів доцільно використати досвід застосування механізмів перегляду стратегічних документів та політик, що використовується Європейським Союзом.

2. Впровадити щорічне публічне звітування МЗС щодо виконання Пріоритетів та інших короткострокових планів уряду, окремих завдань відповідно до указів Президента, рішень РНБОУ. Таке звітування може відбуватись в формі оприлюднення узагальненого звіту МЗС на офіційній сторінці міністерства в мережі Інтернет, брифінгу голови МЗС або виступу у Верховній Раді.

3. Міністерство закордонних справ України має підготувати та оприлюднити концепцію реформування дипломатичної служби, яка б пояснювала логіку кроків міністерства з оптимізації структури та визначення пріоритетних напрямків діяльності, що відбуваються з 2014 року.

4. Міжінституційна співпраця потребує значного посилення в розрізі реалізації зовнішньої політики України, де значна увага має бути приділена створенню інституційних рамок координації зусиль, спрямованих на формування іміджу України за кордоном, використання інструментів економічної, публічної, культурної та експертної дипломатії.

5. Україні необхідно посилити напрямок участі у формуванні міжнародної безпеки, зайняти активну роль у просуванні порядку денного щодо реформування міжнародних організацій, пошуку нових регіональних безпекових архітектур, участі у миротворчих та посередницьких місіях. Важливим напрямком діяльності повинна стати робота щодо просування питання затвердження поняття «агресія» та «інтервенція» в рамках регіональних організацій.

6. Активізуючи співробітництво з НАТО, Україна має перспективи стати не лише реципієнтом допомоги або долучатися до спільних військових ініціатив. Варто ініціювати розгляд питання щодо розробки Стратегії НАТО у Чорноморському регіоні із залученням, як членів Альянсу, так і Грузії та України.

7. З метою ефективної імплементації пріоритету зовнішньої політики України щодо європейської інтеграції, потребує розділення функцій відповідне посольство України на окремо Посольство України при ЄС та Посольство України в Бельгії та Люксембурзі.

8. Залишаючи європейську та євроатлантичну інтеграцію серед головних пріоритетів зовнішньої політики України, тим не менш Україні важливо активізувати свою діяльність і присутність в інших регіонах, зокрема на Близькому Сході, в Африці, Південній Азії, які є перспективними з точки зору ринків збуту української продукції, залучення інвестицій, запровадження спільних проєктів, а також в контексті формування активної проукраїнської позиції при голосуванні в ООН [10].

Висновок. Необхідно відмітити певну вибірковість в питаннях зовнішньої політики України з боку основних політичних суб'єктів. Жодна політична сила на рівні офіційних заяв чи програм не пропонувала системного підходу до зовнішньої політики, офіційного закріплення стратегічних пріоритетів, стратегій щодо окремих напрямків зовнішньої політики. Відчувається певна реактивність, зосередження виключно на нагальних питаннях, що потребують часом кризового менеджменту.

Використана література

1. Бондик О. В. Зовнішня політика як функція незалежної української держави / О. В. Бондик // *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. – Одеса: Фенікс, 2014. – Т. 2. – С. 136-137.*
2. *Українська призма: Зовнішня політика 2015. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. – Київ, 2016. – 166 с.*
3. *Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020». Президент України; Указ, Стратегія від 12.01.2015 № 5/2015. – – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>; 3 виступу Президента України Петра Порошенка на прес-конференції «Стратегія-2020» 25 вересня 2014 року.*
4. *Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк; за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 264 с.*
5. *Потехін О. Зовнішня політика та міжнародне становище України у 2015 році очима експертів. Частина 3. Непевні очікування інтеграції // Зовнішні справи : науковий журнал / М-во закордонних справ України ; Дипломатична акад. України при М-ві закордонних справ України [та ін.]. – Київ, 2016. – № 4. – С. 14-19.*
6. *Зовнішня політика України - 2015 : стратег. оцінки, прогнози та пріоритети : щорічник / [Андрущенко С.В. та ін.] ; за ред. Г.М. Перепелиці ; Foreign Policy Research Inst. – Київ : Стилос, 2016. – 306, [2] с.*
7. *Науковий вісник Дипломатичної академії України / Дип. акад. України при М-ві закорд. справ України. – Київ, 1998-. – ISBN 966-7196-06-2 (B23-3) Вип. 23, ч. 3 : Зовнішня політика і дипломатія: традиції, тренди, досвід. – 2016. – 261 с.*
8. *. Гончарук, Т. В. Ментально-філософські засади національного буття, їх детермінуючий вплив на суспільні процеси [Текст] / Т. В. Гончарук // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 44-71*
9. *Гончарук Т., Шумка М. Національно-культурна ідентичність як маркер модернізованого українського суспільства // Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей: Збірник наукових праць. Книга 6. – Л.: УБС НБУ, 2013. – 722с. – С. 391-399.*
10. *Гурик, М. І. Історична пам'ять народу у контексті актуальних завдань розбудови модерної української нації. / М. І. Гурик // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : монографія / Т. В. Гончарук, Н. В. Гнасевиц, М. І. Гурик, М. Л. Шумка, В. Я. Томахів [та ін.] ; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 90-113.*

11. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування української модерної нації: моногр. / авт.колектив : О. М. Рудакевич (керівник) та ін. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 256 с.
12. . Рудакевич, О. Взаємозв'язок національної ідентичності і культури в націєтворчому процесі / О.Рудакевич // Грані : [наук.-теорет. громад.-політ. альманах]. – 2010. – № 2. – С. 155–159.